

MÄRO KONDÄ

trimëreshe

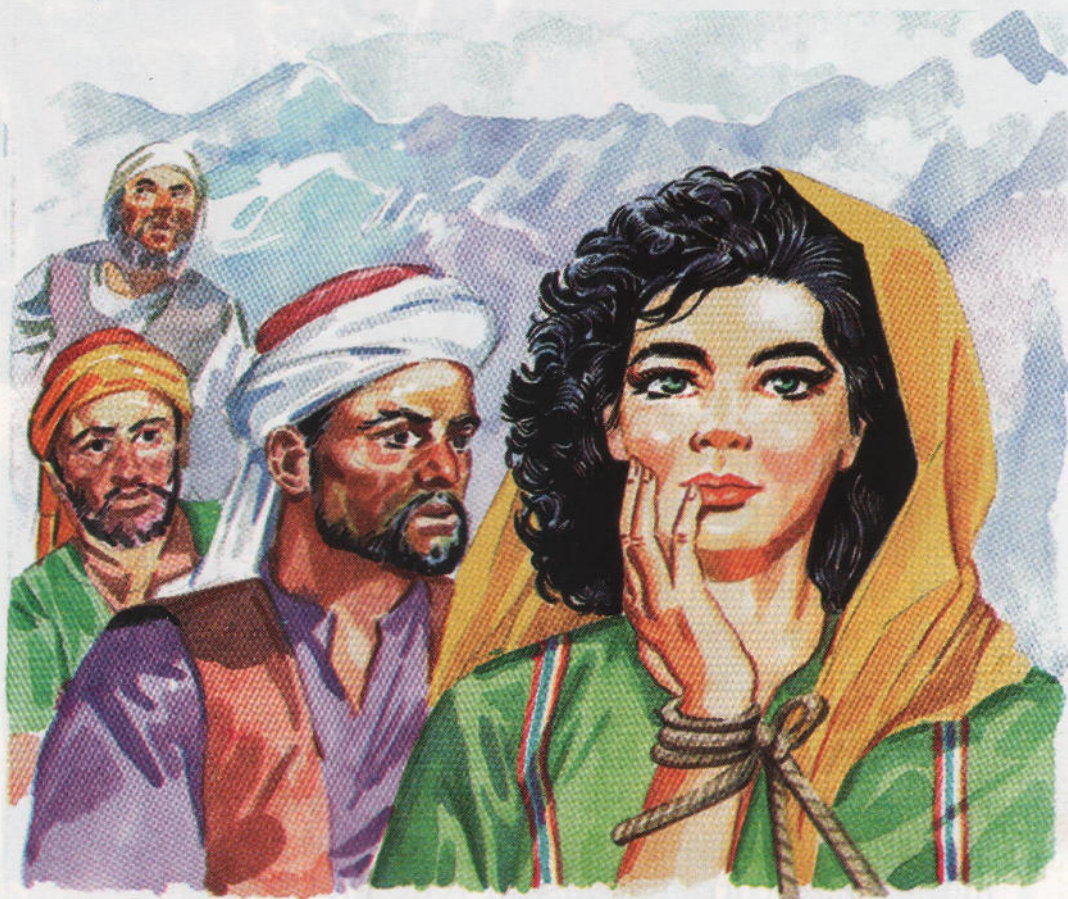
BOTIMET
TOENA
TIRANE

CONSIGLIERE COMUNALE
Vincenzo Cucci

ODHISE K. GRILLO

Maro Konda
trimëreshë

Ilustrimet nga:
VEHAP KOKALARI

BOTIMET TOENA
TIRANË 1999

Në kërthizën e dimrit të egër e të paparë ndonjëherë, në Çorraj të Labërisë u përhap lajmi se po vinin me jatagan e urë në dorë disa taborre me osmanllinj, me në krye pashanë dhe daullet e zurnatë, që zgjonin e ngrinin nga shtresat e mbulesat jo vetëm njerëzit por edhe egërsirat e pyllit, të cilat strukeshin e fshiheshin nëpër shpella e guva. Ata i kishte dërguar vetë sulltani për ta bërë shkrrumb e hi jo vetëm fshatin Çorraj, po gjithë krahinën, se dy-tri javë më parë lebërit, me në krye çorriotët, kishin rënë mbi bylykët me osmanë e kishin bërë kërدينë, duke vrarë e duke prerë nizamë e suvarinj pa hesap.

Sa morën lajmin, çorriotët i lanë
vatrat e shtëpitë, morën me vete
ç'mundën e ku mundën, kush një qilim
e kush një çull, kush një dele e kush
një dhi dhe iu ngjitën malit duke e lënë
fshatin të shkretë.

Shtëpi për ta u bënë pyjet e
shpellat.

Të nesërmen pagdhirë mirë, në Çorraj hynë taborrët e osmanllinjve, me në krye pasha Mazllum Karakushin, të cilit i varej në brez një jatagan dy-tri pashë i gjatë dhe mustaqet e mjekra që i lëvareshin e i zbrisnin poshtë kraharorit.

Osmanët ndaluan te sheshi para xhamisë, lidhen kuajt, u hoqën shalat e takëmet dhe ranë në gjunjë e u falën, që t'i ndihmonte Allahu.

Pastaj një bylyk me osmanllinj shallvaregjërë e çallmëverdhtë u lëshuan poshtë fshatit dhe, si nuk panë e nuk gjetën asnjë banor, as të madh e as të vogël, u kthyen e ranë në gjunjë para pashait dhe i thanë:

- O pashai ynë i nderuar, nuk ka mbetur frymë njeriu në këtë katund. Të gjithë kanë ikur e janë bërë erë dhe nuk dihet nga kanë shkuar.

- Ashtu?! Atëherë digjeni fshatin me shtëpi e me katandi dhe me kuç e me maç, sa të mos mbetet gur mbi gur më këmbë.

- O pashai ynë i madh e i dëgjuar, - i tha në vesh kryekëshilltari i tij, Selim beu. - Fshatin e djegim kur të duash, por ama duke e djegur s'kanë për t'u kthyer më çorriotët dhe ne s'kemi si t'i kapim, që t'i shkojmë në thikë apo t'i nisim robër tutje në Anadoll. Më mirë të gjejmë gjurmët e tyre në fillim.

- Po si e ku t'i gjejmë çorriotët, o miku im i mirë Selim?

- Shumë kollaj, o pashai im. Çorriotët kanë të paktën për një javë bukë e kripë, mirëpo ama nuk kanë asnjë pikë ujë për të mbajtur gjallë shpirtin, se këto janë male të thatë e pa asnjë burim, kështu që duan s'duan do të zbresin poshtë rrëzave e luginave ku ka ujë...

Pashai buzëqeshi, drodhi mustaqet e paloi mjekrën dhe tha:

- Ta kuptova mirë mendimin, o miku im i dashur, Selim, prandaj të japim urdhër që në çdo krua të fshatit të vihen roja, sa të mos kalojë as miza, le më njerëzit.

Urdhëri i pashait kaloi gojë më gojë në çast. Rojat osmane u gozhduan nëpër burime dhe pritën një ditë, dy, tri, katër... Vallë si e mbanin frymën pa ujë çorriotët? Mos e shuanin ejten me vesën e mëngjesit?

Ditën e pestë, pagdhirë mirë, në burimin përmbi fshat, që fshihej midis rrepeve e fierishteve, zbriti rrëshqanas e rrëshqanas një vajzë e bukur, më e bukur se e bukura e dheut, duke mbajtur dy shtëmba në duar. E quanin Maro Konda, dhe ngjante shumë me Maro Përhiturën.

Maroja u fladit në rrjedhën e freskët, lau faqe e gushë dhe piu ujin që shëndriste si qehlibar. Pastaj mbushi dy kotruvet dhe bëri të ngjitej lart malit.

Po në çast e rrethuan osmanët që ishin fshehur prapa rrepeve e shkëmbinjve, e kapën dhe e lidhën këmbë e duar me litarë. E tërhoqën osh dhe e çuan para pashait, te sheshi para xhamisë.

Sa nbaroi hisedën imagjinare me nënën, Maroja
në Pashait.

Pashai mjekërosh, që ishte dreqi vetë për djallëzi,
nisi ta marrë me të mirë, t'i bëjë lajka dhe t'i lutet:

- Më dëgjo këtu, moj bija ime. Ti je një arnautkë e
bukur dhe e re dhe me urdhërin tim s'do të të prekë
askush as me trëndelinë e as me borzokok, po na tregove
ku janë fshehur bashkëfshatarët e tu... - Dhe si heshti
një çast, urdhëroi: - Zgjidheni vajzën, mor domuza!

Edhe pse e zgjidhën dhe e morën me të mirë e i
bënë qindra premtime, Maroja nuk e hapi gojën fare.

Ajo qëndroi e heshtur e krenare si motrat suljote e
si himarjotet, që i kishin treguar shpatën sulltanit e jo
më pashait.

Kjo e tërboi dhe e xhindosi pashanë, prandaj ulëriti si i dalë mendsh:
- Bindu e folë, o arnautkë ,se për Allahun që është një e s'ka tjetër, do të ta marr shpirtin! Po nuk fole, moj e mjerë, do të ta pres mishin çikë-çikë me gërshërë. Dëgjove?

Si priti e priti që vajza t'i përgjigjej, pashai u ngrit më këmbë, çoi përpjete kamxhikun dhe dha urdhër:

- Lidheni përsëri këtë pis milet!

Maros nuk i lëvizi as qerpik, po ia mbërtheu sytë pashait sikur t'i kishte shigjeta. Duke e parë me urrejtje e duke e gozhduar me vështrimin e saj, Maros i shkoi mendja te bashkëfshatarët e vet që po e prisnin me ankth nëpër guva e shpella... Dhe nisi të flasë me vete:

"O nënë e dashur, e bashkëfshatarë. Ju po më prisni po sot bija juaj nuk do të kthehet e nuk do të vijë më pranë jush, se e kanë kapur dhe e kanë lidhur qentë osmanë... Po nuk erdha ju mos qani, se s'dua lot e vaj... Dhe, ti nënë, mos mbaj zi për mua, se halldupëve sonte që nuk ka hënë e yje, do t'ua ha kokën"

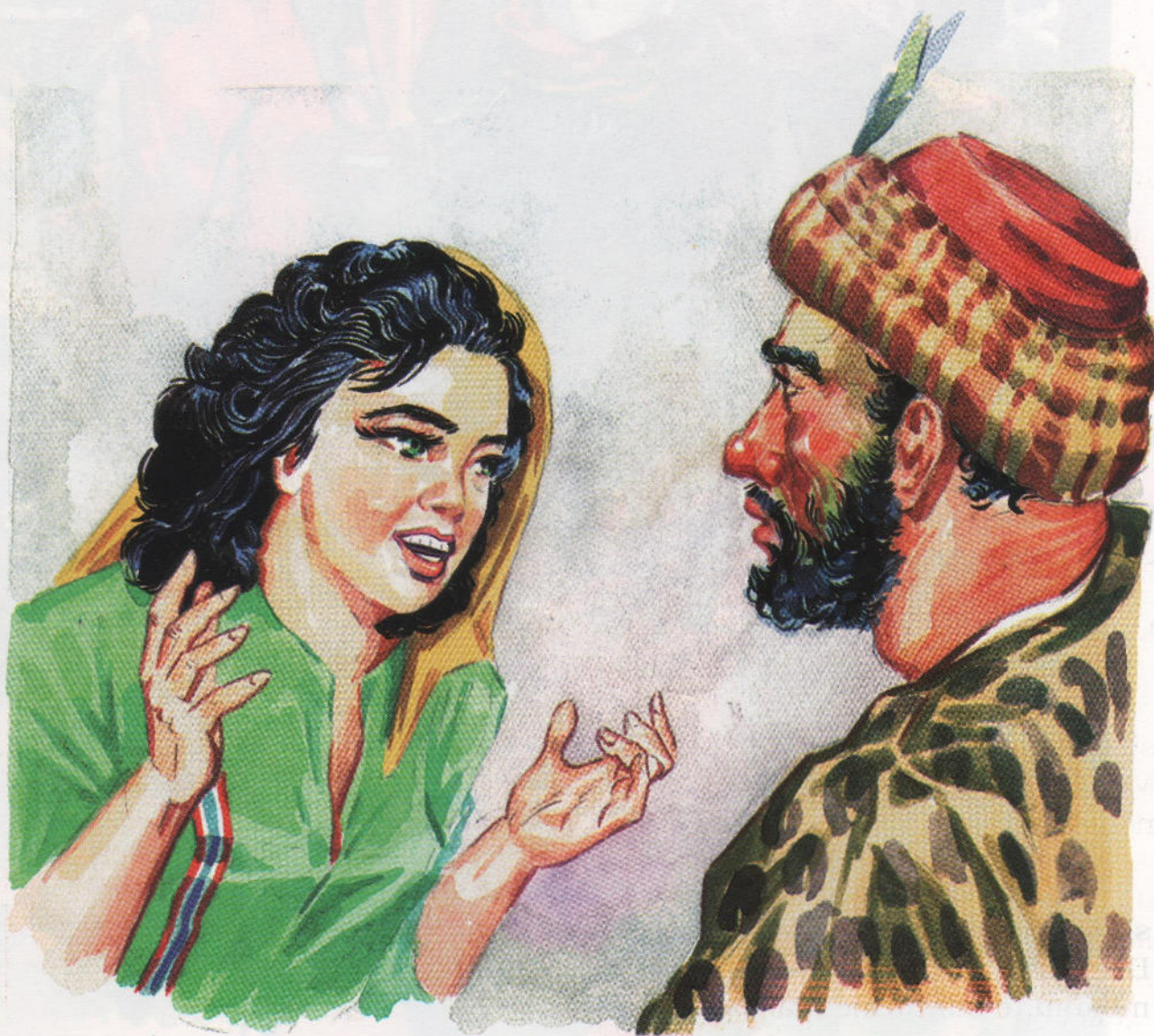
Sa mbaroi bisedën imagjinare me nënën, Maroja iu kthye pashait:

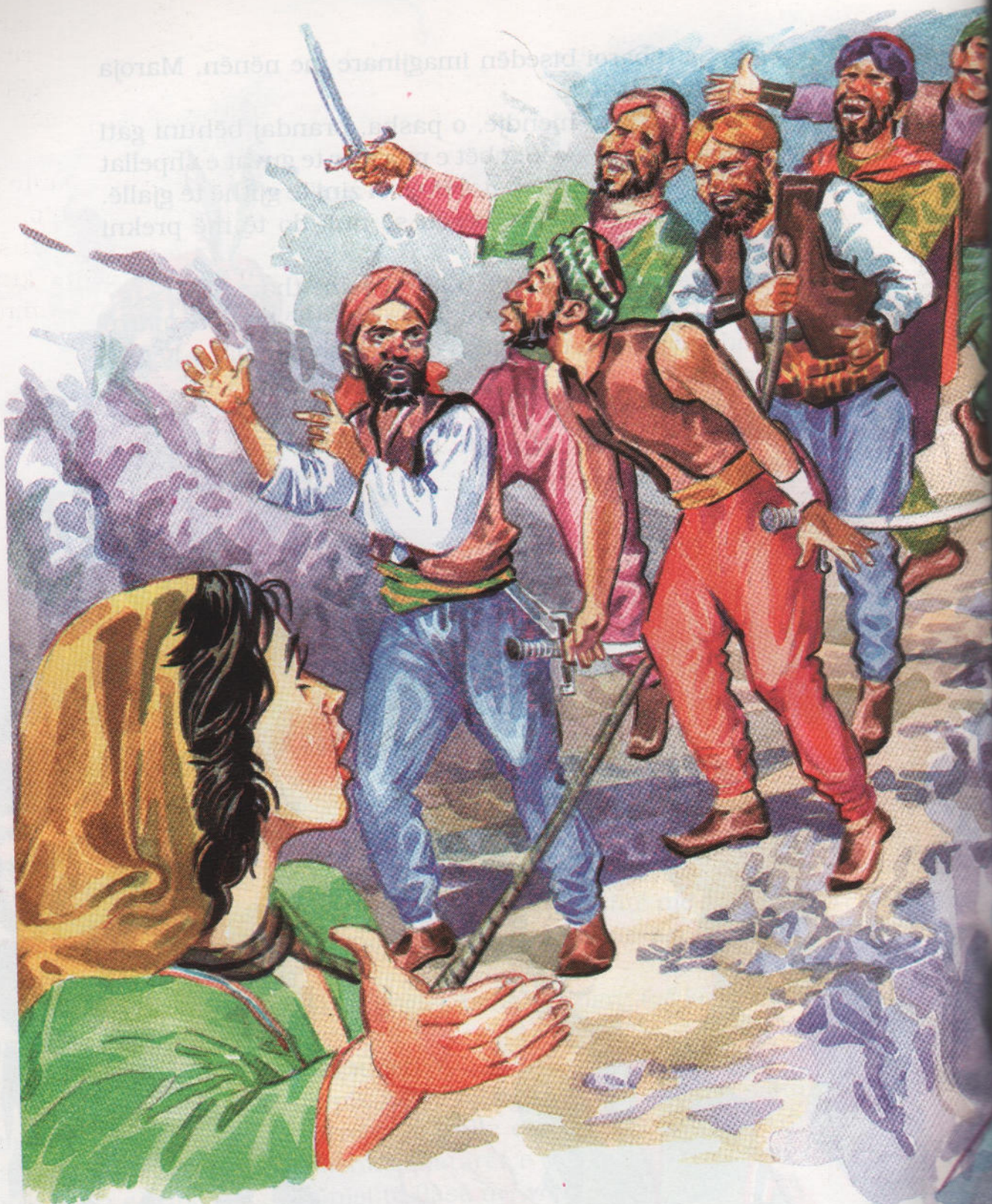
- Ndërrova mendje, o pasha, prandaj bëhuni gati se do t'u shpie me këmbët e mia gjer te guvat e shpellat ku fshihen bashkëfshatarët që t'i zini të gjithë të gjallë. Veç më jepni fjalën e besën se nuk do të më prekni asnjë fije floku me dorë...

Pashai buzëqeshi e u krekos dhe tha:

- Të jap fjalën e pashait, o arnautkë se sa të marrë fund kjo punë ti do të jesh e lirë si shqiponjat e këtyre maleve.

Pastaj urdhëroi sazet të fillonin avazet e gëzuar për fitoren e parë që arriti. Ku ta dinte, i ziu se çfarë e priste përpara...

Osmanët nisën të këndojnë e të kërcëjnë si djaj e kaluar djajve dhe shallvaret e gjera e jataganët e shtrembër u tundeshin e u shkundeshin. Dhe duke kënduar morën rrugën duke shkuar pas Maros, të cilën e mbanin të lidhur me litar në qarë e në mes.

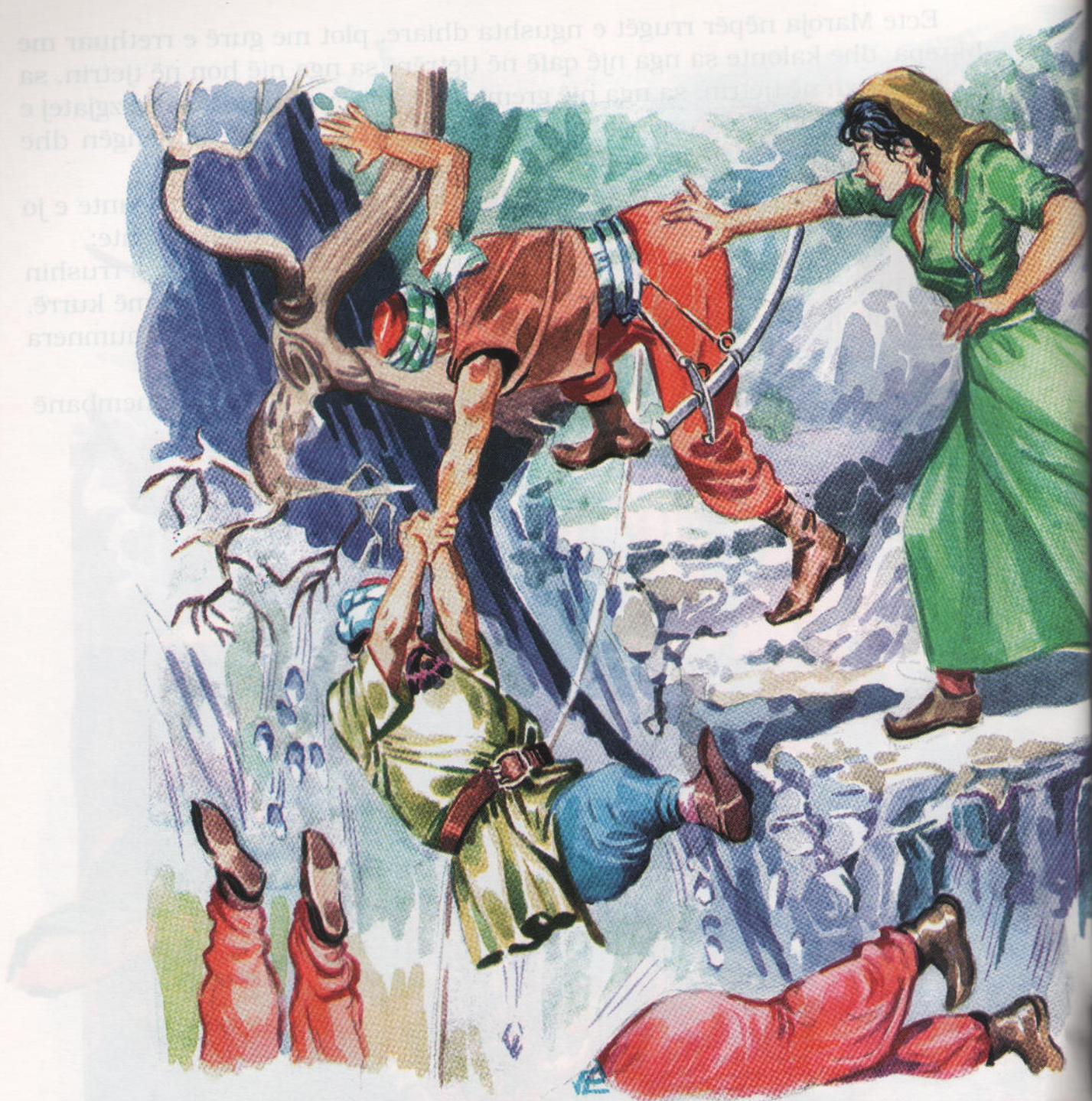
Ecte Maroja nëpër rrugët e ngushta dhiare, plot me gurë e rrethuar me shkrepë dhe kalonte sa nga një qafë në tjetrën, sa nga një hon në tjetrin, sa nga një gërxh në tjetrin, sa nga një greminë në tjetrën. Rruga kështu zgjatej e bëhej tërkuzë dhe nga mërzia e lodhja osmanët e ndërprejnë këngën dhe rrugëtonin të heshtur e të zymtë.

Sa pushuan osmanët, ia nisi këngës Maroja. Ajo dukej sikur qante e jo sikur këndonte dhe fjalët nuk ia kuptonte asnjeri. Kënga e saj thoshte:

“Në këto hone e gremina do t'i rrëzoj osmanët e do t'i shtrydh si rrushin në tirë, prandaj i qani djemtë, o nëna turke, se nuk do t'i shikoni më kurrë. Në këto shtigje të ngushta do t'i hedh e do t'i rropos nëpër gremina e humnera sa të mos mbetet gjallë këmbë osmani.”

Në këngën e saj përgjonte vdekja. Kënga i rrethonte anembanë osmanët dhe u kërkonte jetën...

Kur tisi i mbrëmjes po binte përreth dhe nuk kishte yje e hënë në qiell, në një shteg e në një grykë ku zbriste thikë një greminë që të tmerronte, Maroja u fsheh pas një shkëmbi dhe zuri pusi. Vinin osmanët gjer aty dhe sytë u shihnin veç tmerr, lemeri e vdekje. Se në çast i kapte Maroja, i tërhiqte osh nëpërmjet litarëve dhe i hidhte në greminë, ku s'dëgjohej veç ulërime e kuja. Kështu hodhi të parin, të dytin, të tretin... e me radhë të njëzetin, që ishte dora vetë këshilltari Selim beu.

Kur e mori vesh këtë gjë pasha Mazllumi, u tërbua e u xhindos dhe ulëriti si luani në kafaz, zuri kokën me duar, çkuli mjekrën, mustaqet e flokët dhe thirri me sa kishte në kokë:

- Më mbani, o edepseza e domuza, se po vdes nga marazi larg nënës e larg Stambollit. Si na e punoi arnautka që na koriti e na mbyti kaq e kaq trima? Në asnjë betejë nuk kam humbur kaq nizamë. Kapeni arnautkën gjallë a vdekur dhe gremiseni në hon se më turpëroi tani që jam plak dhe s'më la sy e faqe të dal përpara sulltanit tonë të ndritur.

Sipas urdhërit që morën, osmanët i dolën ijas e nga prapa Maros. Edhe ajo atë deshi. Përnjërherësh hapi krahët si të ishte shqiponjë dhe u lëshua në greminë me këngë në gojë, duke tërhequr me vete osmanët që e mbanin për litarësh...

Kur e morën vesh bashkëfshatarët trimërinë e saj, ia thanë këngës e nuk vajtuan, se kështu e kishte lënë amanet Maro Konda. Kënga e tyre thoshte:

*N'atë shteg, n'atë greminë,
mbeti Mara heroinë,
që nderoi Labërinë,
Labërinë e Shqipërinë!*

Kjo këngë na e ka sjellë Maron në mes nesh, duke u kënduar brez pas brezi. Dhe kënga për të do të shalojë shekujt e mijëvjeçarët e do të këndohet në përjetësi.

LEGJENDA SHQIPTARE - 4
libra të ilustruar për fëmijë

MARO KONDA, TRIMËRESHË

Autor: Odhise Grillo

Piktor: Vehap Kokalari

Përkujdesja grafike: Irena Toçi

Janë në qarkullim nga e njëjta kolanë:

SKËNDERBEU

BESA E SHQIPTARIT

DY BATOT DHE ZANA E ILIRISË

TRIM MBI TRIMA, GJERGJ ELEZ ALIA!

MARO KONDA, TRIMËRESHË!

PRITE, PRITE AZEM GALICËN!

KAPEDAN ÇELO PICARI

LEGJENDA E NJË SHKËMBI

OSO KUKA NË KULLË T'BAROTIT

KOSTANDINI DHE DHOQINA

ZANAT E MALIT DHE FUQIA E MUJIT

KALAJA E ROZAFATIT

NËNA ME ZEMËR TË MADHE